

ВІДГУК
офіційного опонента на дисертацію
Ель Сафі Баян Максед Салех за темою:
«Конфлікт на Близькому Сході: політико-культурний та безпековий
виміри»,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 052 – Політологія

Ступінь актуальності обраної теми дослідження.

Об'єктом дослідження дисертантки Ель Сафі Баян Максед Салех виступає конфлікт на Близькому Сході, який є чинником дестабілізації ситуації в регіоні. Його складність та масштаби призвели до низки негативних наслідків, серед яких значна кількість жертв серед мирного населення, неконтрольована міграція, активізація терористичних угруповань, посилення етнічної та релігійної нетерпимості, гуманітарні, дипломатичні, політичні та інші кризи. Регіон вже тривалий час є об'єктом геополітичних амбіцій глобальних гравців – великих держав та неурядових організацій, що ще більше ускладнює і без того важку ситуацію.

Проблема врегулювання означеного конфлікту є на часі, оскільки рівень напруженості в глобальному світі поступово зростає, а вплив результатів означеного конфлікту суттєво впливає на світовий політичний процес.

Враховуючи вищезазначене, актуальність дисертаційного дослідження Ель Сафі Б.М.С. видається беззаперечною.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Опрацювання дослідницької проблеми здійснено дисертанткою на високому фаховому рівні. Проаналізовано значну кількість наукових джерел, зокрема, арабомовних.

Мета дослідження полягає у здійсненні комплексного аналізу міжнародного конфлікту на Близькому Сході у контексті його політико-культурного та безпекового виміру.

Структура роботи відповідає поставленій меті та сформульованим завданням. Обраний набір методів є оптимальним для проведення такого типу дослідження. Основний зміст роботи розкрито в трьох розділах.

Перший розділ містить три підрозділи в яких розкрито теоретико-методологічні засади дослідження міжнародних конфліктів, та, зокрема, війни, а також висвітлено загальні характеристики та структуру близькосхідного конфлікту. На підґрунті теоретичних розробок досліджень міжнародних конфліктів авторкою наведено особливості феномену міжнародного конфлікту, виокремлено основні ознаки, які демаркують міжнародний конфлікт від інших типів активного протистояння політичних акторів. Також перелічені основні фази досліджуваного феномену. В цілому, Ель Сафі Б.М.С. демонструє обізнаність в методології дисертаційної роботи.

Важливою частиною першого розділу є висвітлення дисертанткою базових характеристик близькосхідного конфлікту та запропонована аналітична робоча модель (п.1.3). Видаються слушними та аргументованими тези дисертантки про «змішану» природу близькосхідного конфлікту, його масштабність та наявність ознак холодної війни між шийтським Іраном та сунітською Саудівською Аравією.

В другому розділі розглянуто особливості політичної культури країн регіону. Виокремлено їхні спільні та специфічні риси. Важливим є зауваження дисертантки щодо маскування політичними системами арабських країн внутрішньої динаміки суспільних змін при збереженні вигляду власної зовнішньої стабільності. Взагалі, висвітлення проблеми впливу наслідків «арабської весни» на зміст політичної культури є доцільним.

Викликає значний інтерес дослідження «ісламського фактору». Ель Сафі Б.М.С. доволі ретельно здійснила аналіз останнього, підсилюючи власні висновки посиланнями не лише на наукові, а також на релігійні джерела.

Безпековий ракурс досліджуваної проблематики розкрито в третьому розділі. Він присвячений аналізу військового потенціалу учасників

протистояння. Досліджено роль міжнародних структур в конфлікті, та окреслено перспективи врегулювання конфлікту на Близькому Сході.

Зроблені висновки по темі дослідження мають високу ступінь обґрунтованості та відповідають поставленим завданням.

Достовірність та наукова новизна отриманих результатів.

Наукова новизна полягає у розробці аналітичної моделі конфлікту – виокремлення «альянсів» та динаміки взаємодії між ними; доведенні, що конфлікт може набувати окремих рис «холодної війни» в регіоні; уточненні про складне ідеологічне підґрунтя витоків конфлікту та набуття ним реальної форми після подій «арабської весни»; аргументацією того, що категорія «близькосхідний конфлікт» набуває значно розширеної конотації; зазначено, що умови конкуренції серед ісламських блоків все частіше визначаються їхніми стратегічними і доктринальними позиціями помноженими на стан комплексної потужності (потенціалу) кожної держави. та ін.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях.

Дисертанткою опубліковано сім статей та четверо тез конференцій, у яких відображено основні результати та висновки дисертаційного дослідження. В тому числі: 3 публікації опубліковано в українських наукових фахових виданнях, 1 публікація в українському виданні з політичних наук; 3 – у закордонних виданнях, з них 1 публікація – в науковому виданні країни Європейського Союзу (Польща)

Таким чином, вимоги Міністерства освіти і науки України щодо кількості, обсягу та змісту наукових публікацій дисертації дотримано. Комплексний аналіз рукопису дисертації та наукових публікацій Ель Сафі Б.М.С. дає підстави говорити про відповідність публікацій основним положенням дисертації.

Дотримання вимог академічної доброчесності.

У дисертації Ель Сафі Б.М.С. не виявлено ознак академічного плагіату, самоплагіату, фальсифікації та інших порушень, що могло б поставити під сумнів самостійний характер виконання автором дисертаційного дослідження. У дисертаційному дослідженні містяться посилання на джерела інформації при використанні ідей, розробок, тверджень, відомостей.

Зважаючи на сформульовану мету та поставлені завдання дисертаційного дослідження Ель Сафі Б.М.С., слід зазначити, що дана робота має достатній ступінь наукової новизни, синтезує в собі значний обсяг теоретико-методологічного матеріалу.

Зауваження та дискусійні положення щодо змісту дисертації.

Зважаючи на позитивні аспекти дисертаційної роботи Ель Сафі Б.М.С., водночас вважаю за необхідне висловити окремі зауваження та побажання.

1. У дисертаційній роботі відсутні характеристики військових потенціалів зокрема, таких країн, як Ірак та Сирія. З огляду на те, що вони входять до складу «альянсу опору» варто було б навести означені характеристики, тим більше, що згадані країни знаходяться в кризовому стані після відомих політичних пертурбацій та військових конфліктів.

2. Потребує деталізації аспект співпраці країн-учасників конфлікту з радикальними ісламістськими організаціями. Наприклад, авторка наводить випадок взаємодії Катару з організацією «Брати-мусульмани» (п.2.2.), але не робить чітких висновків, яким чином таке неоднозначне співробітництво відображується на безпековій ситуації в регіоні.

3. Незрозумілою видається авторська позиція стосовно змісту категорій «проксі-війна» та «гібридна війна». Про це свідчить наступна теза: «Проксі-війни на Близькому Сході характеризувалися рисами гібридних воєн, в яких брали участь урядові та неурядові суб'єкти на додаток до світових держав...» (с.214). Необхідно було вказати, які саме риси війни гібридної, (окрім наведеної участі урядових та неурядових суб'єктів), притаманні проксі-війнам саме на

Близькому Сході, бо якщо остання має риси першої – постає питання, чи не ототожнюються ці категорії в даному випадку?

4. Наведені статистичні данні по військовому потенціалу держав-учасниць конфлікту, безумовно, відповідають поставленій меті та завданням, але їхній обсяг можна було б скоректувати у бік зменшення, а натомість збільшити кількість авторських коментарів та аналітичних висновків по означеному питанню.

Однак, зазначені недоліки не знижують цінності й наукової новизни дисертаційного дослідження, яке дійсно становить значний науковий і практичний інтерес.

Висновок.

Дисертація Ель Сафі Баян Максед Салех на тему «Конфлікт на Близькому Сході: політико-культурний та безпековий виміри» є самостійним, завершеним науковим дослідженням, яке відповідає всім встановленим вимогам щодо захисту дисертаційних робіт, в тому числі вимогам пунктів 9, 10, 11 Постанови Кабінету Міністрів України № 167 від 06.03.2019 «Про проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», а тому його автор заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії ступеня з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 052 Політологія.

Офіційний опонент:

кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля
(м. Дніпро)

КЛЮЧНИК
Руслан Максимович

Учений секретар
ВНЗ «Університет
імені Альфреда Нобеля»
Т.І. Коробейнікова

12.01.2022р.